

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**Міжнародна стратегія
економічного розвитку регіону**

**Международная стратегия
экономического развития региона**

**International Strategy
of Region Economic Development**

Матеріали
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, Україна, 3–5 вересня 2013 року)

Суми
Сумський державний університет
2013

нам представляється, повинна належати моніторингу впливу зовнішніх факторів на розвиток, збереження та управління лісовими екосистемами;

– формуванню адекватних позицій урядів різних країн у відношенні виконання взятих ще в Ріо-де-Жанейро (1992 г.) зобов'язань у області лісового господарства з метою забезпечення науково обґрунтованого регулювання та управління лісами. В даному аспекті може ставитися, наприклад, наступна задача – більш докладно враховувати дані про процеси глобального потепління, докладне вивчення ролі лісових екосистем у запобіганні крайньому несприятливим змінам клімату в загальнопланетарному масштабі.

ВУГЛЕЦЕВА СКЛАДОВА ЕКОЛОГІЧНОГО СЛІДУ

Некрасенко Л. А., канд. біол. наук, доц.

Полтавська державна аграрна академія, Україна

Створення інтегральних, агрегованих індексів сталого розвитку є одним з підходів до формування індикаторів та індексів. Зазвичай агреговані показники поділяються на такі групи: соціально-економічні, еколого-економічні, соціально-екологічні, еколого-соціо-економічні.

Одним з найбільш популярних і відомих агрегованих індикаторів сталого розвитку є Екологічний слід (The Ecological Footprint). Концепцію Екологічного сліду (далі – ЕС) розробили Вільям Ріс і Матіс Вакарнагель в 1990 році. Екологічний слід щорічно розраховується міжнародною організацією «Global Footprinting Network», а результати публікуються на сайті [3]. Він виражає ступінь тиску людини на навколишнє середовище у вигляді площ територій і акваторій, необхідних для видобутку ресурсів та утилізації відходів. Іншими словами Екологічний слід – це кількість землі призначеної для орання і використовуваної в сільському господарстві, яке необхідне одній людині, сім'ї чи групі людей які використовують енергію, їжу, живуть у будинках та мають безліч інших потреб. ЕС виражається в так званих умовних глобальних гектарах (гга), де кожен глобальний гектар відповідає одному гектару біологічно продуктивного простору середньої врожайності. Так як врожайність землі різниться, глобальні гектари дозволяють порівнювати землю різної продуктивності.

Екологічний слід складають шість елементів: орний слід, пасовищний слід, риболовецький слід, вуглецевий слід, лісовий слід, будівельний слід. Екологічний слід розраховується як сума всіх екологічних слідів даних елементів. Таким чином, спочатку обчислюються екологічні сліди окремих елементів, а їх сума складає загальний екологічний слід певної популяції. Загалом, ЕС є негативним екологічним показником тому, що в кінцевому

підсумку він розраховується як різниця між біологічним потенціалом і екологічним слідом певної території.

Біологічний потенціал (англ. Bioscapacity), можна вважати позитивним екологічним показником – це можливість біосфери Землі виробляти поновлювані ресурси. Біологічний потенціал Землі або певної території вимірюється в глобальних гектарах (гга). Екологічний слід та Біологічний потенціал оцінюються комплексно шляхом їх зіставлення. Таким чином, можна визначити – чи є країна «екологічним боржником» або ж «екологічним донором».

Більшу частину екологічного сліду складає вуглецевий слід. На його частку припадає від 33% до 65% у різних країнах, як показано на рис. 1.

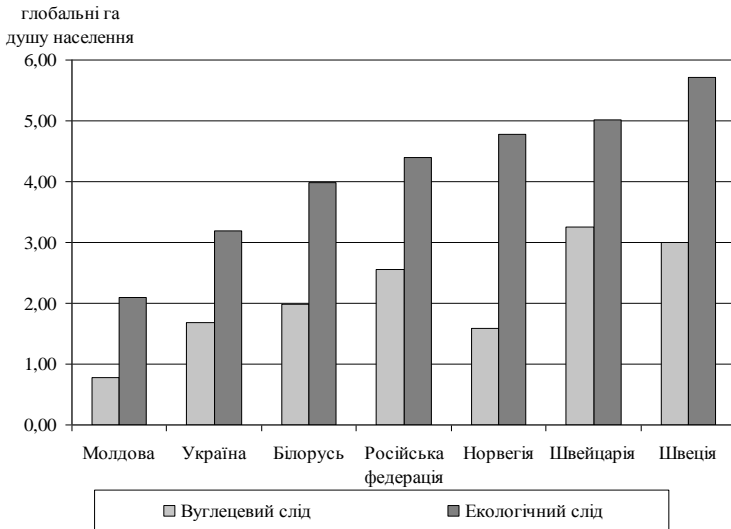

Рис. 1 – Вуглецева складова екологічного сліду

За нашими розрахунками вуглецевий слід України в 2010 році склав 112,87 млн. глобальних га.

Автори екологічного сліду вважають, що він є інтегральним індикатором національного та глобального сталого розвитку [1]. Однак, ряд дослідників вважають його лише екологічним індикатором, який не відображає таких важливих аспектів сталого розвитку, як соціальні і економічні індикатори [2]. Наприклад він не враховує економічні, політичні та культурні чинники, такі як благополуччя, неоновлювані ресурси та їх виснаження, довгострокові процеси, такі як зміна клімату. Метан та інші парникові гази також не враховуються при розрахунку екологічного сліду.

Враховуючи ці недоліки, ми пропонуємо при розрахунках вуглецевого сліду використовувати загальні викиди парникових газів і, відповідно,

замінити показник вуглецевий слід на його більш розширений варіант – парниковий слід.

1. Wackernagel, M. and W.Rees (1996), Our Ecological Footprint: Reducing Human Impact on the Earth, New Society Publishers, Gabriola Island. <http://www.footprintnetwork.org>.

2. Sustainability: A Comprehensive Foundation. Tom Theis, Jonathan Tomkin /<http://cnx.org/content/col11325/1.36>

3. Ecological Footprint Atlas 2010
http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/ecological_footprint_atlas_2010

БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО В УПРАВЛЕНИИ КАЧЕСТВОМ ОКРУЖАЮЩЕЙ ПРИРОДНОЙ СРЕДЫ

Садченко Е. В., д-р. экон. наук, проф., **Ничитайлова Н. С.**

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова, Украина

Постепенно бережливое производство проникает в самые различные сферы человеческой деятельности во многих регионах мира. Более того, последнее время эта концепция стала постоянным предметом разного рода сопоставлений между различными стилями современного менеджмента, поскольку это стиль и метод управления, который гарантировал бы конкурентоспособность предприятию или компании. Особенно часто концепция бережливого производства обсуждается в работах, так или иначе связанных с проблемами качества, но вот с проблемами качества окружающей природной средой практически нет. Для современных промышленных производств изготовление качественной, экологически чистой продукции, отвечающей постоянно возрастающим требованиям и стандартам, становится всё более важной задачей. Актуальность этой задачи также подтверждается практикой лучших компаний, показывающих на своём примере, что гораздо эффективнее и дешевле обеспечить качество с первого раза и не допустить передачу проблемной продукции дальше по ходу производственного процесса, чем заниматься проверкой качества готовых изделий и превращать товар в отходы. Наиболее значительным достижением бережливого производства является осознание бизнеса как процесса достижения справедливо сбалансированных целей и интересов всех заинтересованных сторон (владельцев, акционеров, инвесторов, менеджеров, сотрудников, потребителей, поставщиков и общества).

В экономике окружающая среда рассматривается как элемент производства, который обеспечивает различные услуги. Причем это особый элемент производства, поскольку он обеспечивает жизненную поддержку системам, которые определяют само существование. Необходимо предотвратить чрезмерное истощение этого элемента производства, т.е. окружающая среда должна развиваться таким образом, чтобы обеспечить эстетические и жизненно важные услуги человеку. В основе концепции бережливого производства лежит стремление быстро и эффективно